

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто ознаки та принципи конкурентоспроможності підприємств металургійної галузі України. Досліджено конкурентоспроможність вітчизняних металургійних підприємств. Розкрито проблеми шляхів підвищення конкурентоспроможності металургійної галузі.

Ключові слова: металургійна галузь, підприємство, ВВП, ринок, основні фонди.

I. Вступ

Для того, щоб створити конкурентоспроможний промисловий комплекс, здатний в умовах інтеграції та глобалізації вирішувати основні завдання соціально-економічного розвитку країни як високотехнологічної держави, необхідно здійснити залучення сучасних організаційних, інтелектуальних, матеріальних, інформаційних, кадрових та інших ресурсів, а також формувати конкурентні відносини між виробниками [2]. Тож, вирішенню проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємств, що виникає внаслідок розвитку ринкових відносин, присвячено велику кількість розробок науковців.

Теоретичні і методологічні аспекти вдосконалення стану металургійної промисловості, окремих її галузей і підприємств в умовах ринку відобразили у своїх працях такі визнані фахівці-металурги та економісти-практики: В.П. Алферьев, А.І. Амоши, Т.Г. Бень, І.К. Бистряков, В.І. Большаков, П.І. Гайдуцький, А.С. Гальчинський, О.О. Гетьман, В.М. Глушков, С.Д. Дзюбик, С.Б. Довбня, К.Ф. Ковальчук, М.С. Кузнецов, Ю.В. Макогон, Т.В. Орехова, В.Ф. Палій, Ю.М. Пахомов, В.С. Савчук, А.Г. Семенов, Г.А. Семенов, М.Т. Чумаченко, Г. Емерсон, Ф. Тейлора, Л. Гілбрейт, Г. Гант, Г. Форд, Д. Нортон, Р. Каплан.

Незважаючи на це, зміни подій у металургійному комплексі останніми роками зумовлюють необхідність продовження досліджень у галузі організації й управління металургійного виробництва.

II. Постановка завдання

Мета статті – вивчення діагностики конкурентоспроможності підприємств металургійної галузі та розроблення заходів щодо покращення конкурентної привабливості підприємств досліджуваної галузі.

III. Результати

Однією з базових галузей економіки України, від якої значною мірою залежить рівень економічного зростання країни, є металургійна

галузь. На сьогодні в ній наявна істотна нестабільність діяльності господарюючих елементів і взаємодій між ними. Існує низка проблем, що призводить до частотої і непередбаченої зміни одних господарюючих елементів іншими. Зокрема, ці проблеми пов'язані з частими недопоставками сировини і матеріалів, неплатежами, високими транспортними тарифами і багатьма іншими факторами [5, с. 124].

Нерідко це призводить до змін у виробничій і збутовій діяльності, для здійснення яких підприємству потрібно витратити чималі зусилля, що, в цілому, може виявитися недоцільним або взагалі нездійсненним. У результаті цього можуть виникнути невиконані зобов'язання, тривалі простої, дефіцит грошових коштів тощо. Через це підприємства зазнають колосальних збитків, імідж знижується, а в підсумку падає рівень конкурентоспроможності. Крім цього, порушується ритмічність виробничих процесів, формування матеріальних та інформаційних лагів призводить до утворення дебіторської і кредиторської заборгованості, а отже – до порушення стійкості підприємств. Якщо при цьому враховувати характер і специфіку взаємовідносин металургійних підприємств з партнерами, а саме придбання великих партій матеріалів, відвантаження великих партій готової продукції, то подібна ситуація нерідко може призвести до критичних наслідків.

Сьогодні спостерігається нестабільність цін на світовому металургійному ринку, схильність до частих коливань. Фахівцям складно передбачити черговий стрибок або різке падіння цін: ринок у черговий раз досяг свого рівноважного стану, саме така рівновага стала головним фактором нестабільності. Регіональні спалахи попиту на сталь у країнах, що розвиваються, які освоюють нові грандіозні проекти в економіці (Китай, держава Південно-Східної Азії та Близького Сходу), зростання оборонних бюджетів розвинених країн (насамперед, США) і навіть стихійні лиха (цунамі в Таїланді, урагани в Америці) створюють короточасний дефіцит

металопродукції. Щоб задовольнити цей попит, по всьому світу запускаються нові сталеві потужності. Оскільки навіть найбільші металургійні корпорації займають невелику частку ринку, проводити якусь узгоджену виробничу політику їм складно. Випуск сталі зростає неконтрольовано, в результаті пікові ціни змінюються обвалом через перевиробництва [7, с. 24].

За даними Держкомстату, спостерігалось зростання обсягів металургійного виробництва (у жовтні 2009 р. – 16,2%, листопаді 2009 р. – 47,6%, грудні 2009 р. – 27,3%, січні 2010 р. – 26,6%). Тож, слід зауважити, що показник січня 2010 р. (до січня 2009 р.) перевищив середнє значення у передкризовий

період (2000–2008 рр.) – 9,8% (з урахуванням 2009 р. – 4,2%) (рис. 1). Так, зростання обсягів металургійного виробництва у січні 2010 р. було забезпечено, передусім, збільшенням виробництва чавуну (на 25,3%), сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям (23%), прокату готових чорних металів (24,2%).

Цей позитивний результат був забезпечений зростанням зовнішнього попиту і цін на металопродукцію на світовому ринку. Порівняно з аналогічним періодом минулого року, металургійна галузь почала відновлювати зростання обсягів виробництва на зовнішньому ринку (рис. 1).

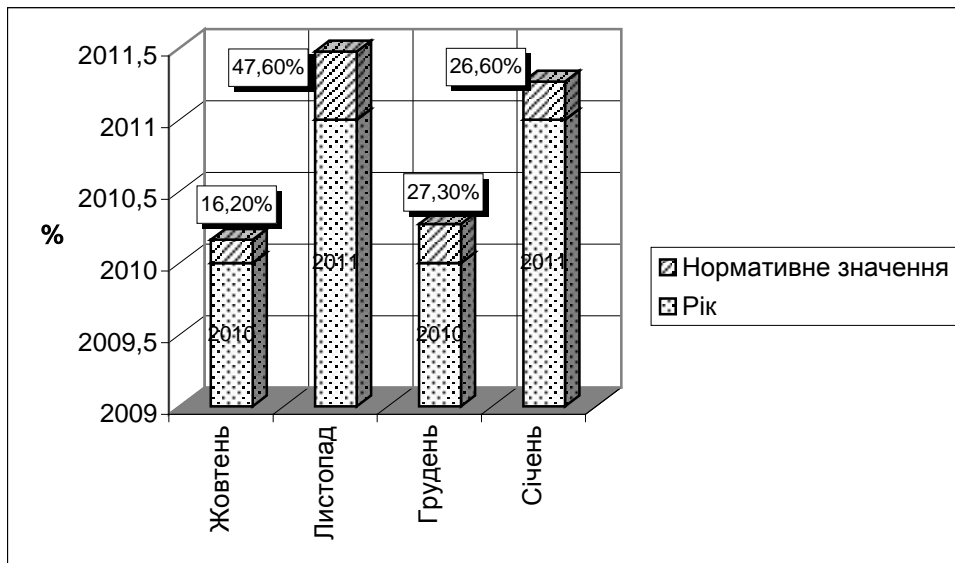

Рис. 1. Обсяг металургійного виробництва в Україні за даними Держкомстату

За даними ОП «Металургпром», виробництво у січні – лютому 2010 р. Відповідно, до аналогічного періоду 2009 р. зросло та становило:

- чавуну – на 15% (4420 тис. т);
- сталі – на 12% (5069 тис. т);
- прокату загального – на 10% (4680 тис. т);
- прокату готового – на 11% (4514 тис. т).

При цьому протягом січня – лютого 2010 р. спостерігається зменшення середньодобового виробництва металопродукції порівняно з груднем – січнем, що пояснюється зменшенням сезонних робіт у будівельній галузі, яка є одним із основних споживачів металопродукції на внутрішньому ринку, погодними умовами у цей період часу та збільшеною кількістю вихідних та святкових днів.

Проте за чотири дні березня 2010 р. спостерігається зростання середньодобового виробництва, порівняно з лютим 2010 р.: чавуну – на 9,3% до 81,3 тис. т, сталі – на 12,2% до 93,9 тис. т.

За статистичними даними, з 16 промислових підприємств 10 є прибутковими. Високий рівень прибутку до оподаткування отри-

мали п'ять підприємств: «Криворіжсталь» – 1271,08 млн грн; ім. Ілліча – 1023,52 млн грн; «Запоріжсталь» – 756,65 млн грн, «Азовсталь» – 378,50 млн грн; «Метилен» – 245,81 млн грн. Збитків зазнали комбінати: «Макіївський МЗ» (–222,50 млн грн), «Єнакіївський МЗ»

(–37 730 000 грн), «Алчевський МК» (–23 760 000 грн), «ЕМЗ Дніпроспецсталь» (–31,22 млн грн), «Краматорський МЗ» (–2,71 млн грн), «Костянтинівський МЗ» (–3 530 000 грн). «Макіївський МЗ», «Краматорський МЗ» і «Костянтинівський МЗ» мають збитки вже на стадії реалізації (негативний валовий прибуток).

Аналіз показників роботи підприємств об'єднання свідчить про те, що в 2010 р. порівняно з 2009 р. значно покращився їх фінансово-економічний стан: збільшився обсяг виробництва продукції в грошовому вираженні, знизився рівень бартерних операцій, збільшився рівень рентабельності продукції, знизився дефіцит власних обіго-

вих коштів, значно збільшився прибуток під-

приємств (рис. 2).

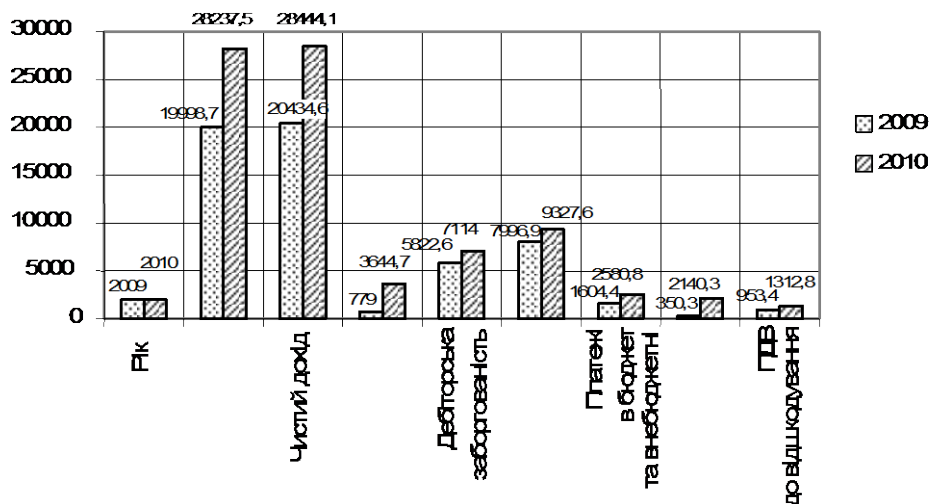

Рис. 2. Основні показники роботи металургійних підприємств України за 2009–2010 рр.

В ці роки на ринку металів відбувся значний ріст цін на сировину та паливно-енергетичні ресурси: залізна руда – 2,9%; агломерат – 14,2%; аглоруда – 18,0%; концентрат – 34,0%; окатиші – 19,4%; брухт сталевий – 26,5%; вапняки – 12,8%; кокс – 22,4%; газ природний – 2,1%; електроенергія – 10,6%; феросплави – від 3,7 до 16,0%, у тому числі: силікомарганець – 3,7%; феросиліцій – 45–10,9%; виняток склав феромарганець, ціна на який знизилася на 1,7% [4, с. 21].

Підвищення цін на основні види сировини металургійних підприємств призвело до подорожчання металопродукції порівняно з відповідним періодом 2009 р.: на чавун переробний – 6,0%; прокат чорних металів – 13,0%, у тому числі: на заготовку для прокату – 0,6%; заготовку трубну – 7,8%; арматуру – 12,4%; листовий прокат – 22,5–27,9%.

Хоча металургійна галузь повільно але впевнено набирає обертів, проте існує низка проблем, на які насамперед необхідно звернути увагу:

- скорочення грошових потоків у галузь, що значно знижує її інвестиційну привабливість;
- найгострішою для металургії є проблема тепло- й енергозбереження, оскільки Україна є газодефіцитною країною. А останні події на світовому ринку енергоносіїв свідчать про те, що ціни на газ зростатимуть і в майбутньому, що приведе до неминучого зростання залізрудного концентрату і вихідної сировини в цілому;
- якість і конкурентоспроможність продукції досягається переважно за рахунок модернізації застарілого устаткування й упровадження в процес виробництва інноваційних технологій, які не потребують значних капітальних витрат, а така ситуація

не відповідає сучасному рівню металургії стосовно зарубіжних аналогів;

- існує значна технологічна відсталість порівняно з розвиненими країнами. Приблизно 45% металургійного виробництва в Україні сьогодні використовує енерговитратну мартенівську технологію виплавки сталі. У цей час мартенівський процес виробництва сталі практично витіснений набагато ефективнішим киснево-конвертерним процесом (близько 63% світового виробництва), а також електроплавленням (більше ніж 30%). Починаючи з 1970-х рр., нові мартенівські пічі у світі більше не будуються;
- призупинення дій додаткових соціальних пільг, передбачених генеральними, галузевими угодами, колективними договорами;
- з метою збереження робочих місць персонал залучають до низькооплачуваної роботи з благоустрою, для проведення ремонтних робіт, а також робіт з охорони майна;
- переведення управлінського й інженерно-технічного персоналу на скорочений робочий тиждень або скорочений робочий день;
- масове скорочення співробітників і, як наслідок, безробіття;
- природна плінність кадрів, стимулювання працівників, що досягли пенсійного віку, до виходу на пенсію;
- зниження купівельної спроможності населення.

З метою покращення стану металургійної галузі Донецький державний науково-дослідний інститут чорної металургії розробив Державну програму пріоритетних напрямів розвитку підприємств гірничо-металургійного комплексу. Стратегія розвитку ГМК Донецького регіону до 2020 р. включає усі техно-

логії отримання металопродукції повного металургійного циклу і виробництв, що його обслуговувать. При її реалізації передбачається вирішення комплексу питань, пов'язаних з отриманням і використанням широкого сортаменту нових марок особливо чистої сталі, від їх виплавки до сертифікації і затвердження усієї необхідної нормативної документації. Базуючись на сформульованих теоретичних основах і нормативній документації на виробництво металопродукції, стратегія дасть галузі змогу стати конкурентноспроможною на світовому і внутрішньому ринках і відповідати за рівнем якості світовим стандартам, а за окремими параметрами – навіть перевершувати їх [2].

Слід також визначити, що головною державною стратегією розвитку металургійної галузі є:

- механізм державного регулювання експортної діяльності на ринку Європейського Союзу та регулювання ринку металопродукції України;
- перспективи співробітництва металургійних підприємств України у найбільш прибуткових сегментах ринку металопродукції країн ЄС, а саме: реалізація спільних інвестиційних проектів з виробниками Італії, Греції та Німеччини;
- створення напрямів та комплексів заходів організаційно-інформаційного характеру щодо активізації експортної діяльності з боку державних органів управління, а саме: створення Українського інституту чавуну та сталі;
- надання рекомендацій щодо адаптації товаровиробників до вимог регіональних ринків металопродукції, просування товарів на зовнішні ринки;
- регулювання умов інвестиційної діяльності, проведення кредитної та амортизаційної політики, у тому числі шляхом прискореної амортизації основних фондів;
- надання фінансової допомоги у вигляді дотацій, субсидій, субвенцій, бюджетних позик.

За сприятливих фінансових умов і стабільної роботи реалізація цієї Програми забезпечить надійне опанування українськими підприємствами міжнародних ринків, а також необхідні обсяги внутрішнього споживання металу як основи економічної незалежності країни і розвитку національної економіки. Виробнича діяльність підприємств металургійної галузі забезпечить щорічні надходження до бюджету в розмірі приблизно 1,4 – 2,1 млрд грн.

Для покращення економічного становища металургійних підприємств в умовах кризи, керівництву необхідно спрямувати свою увагу на: збільшення надходжень фінансових

ресурсів та зменшення поточних витрат; наукоємні та високотехнологічні виробництва, що призведе до зниження матеріалоемності продукції, до покращення якості виробництва та виходу підприємств на новий рівень як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках. Для цього необхідно поступово оновлювати технологічний парк виробництва, що свідчить про потребу великих інвестиційних вливань у наукове забезпечення.

IV. Висновки

Проблеми металургійної галузі України полягають у такому: збільшення витрат на виробництво продукції і підвищення цін на енергоносії; остання масштабна модернізація на основних металургійних підприємствах України була проведена в 1986–1989 рр.; конкурентноспроможність української металопродукції протягом останніх десятиліть підтримувалася переважно дешевизною робочої сили, сировини та енергоносіїв, а не впровадженням нових ресурсозберігаючих технологій; втрата конкурентних позицій металургійними підприємствами на світовому ринку.

На більшості підприємств металургійного комплексу стартували комплексні програми модернізації, але необхідно, щоб ці заходи охоплювали всю інфраструктуру підприємства.

Список використаної літератури

1. Близнюк М. Стратегія розвитку гірничо-металургійного комплексу Донбасу – основа успішного подолання кризи економіки України / М. Близнюк, Н. Овчинников, І. Гриневич ; Донецький державний науково-дослідний інститут чорної металургії.
2. Державна програма розвитку промисловості на 2003–2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1174-2003-%EF>.
3. Локтев Ю.І. Маркетинговая стратегия деятельности промышленного предприятия / Ю.І. Локтев // Менеджер. – 2003. – № 2. – С. 14–17.
4. Металл Украины // Деловой мир. – Днепрпетровск. – 2009 – № 1. – С. 21, 24, 27–19.
5. Миротин Л.Б. Логистика для предпринимателя : учеб. пособ. / Л.Б. Миротин. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 252 с.
6. Портер М. Конкуренція : учеб. пособ. / М. Портер. – СПб. : Вільямс, 2000. – 495 с.
7. Тридід О.М. Логістика : навч. посіб. / О.М. Тридід, К.М. Таньков, Ю.О. Леонова. – К. : Професіонал, 2008. – 176 с.
8. Холод Б.І. Практика совершенствования оперативного управления / Б.І. Холод, В.А. Ткаченко, І.Л. Сазонец. – Донецк : ІЗП НАН України, 1997. – 298 с.

Васютина И.А. Проблемы конкурентоспособности предприятий металлургической отрасли Украины в условиях рыночной экономики

В статье рассмотрены признаки и принципы конкурентоспособности предприятий металлургической отрасли Украины. Исследована конкурентоспособность отечественных металлургических предприятий. Раскрыты проблемы путей повышения конкурентоспособности металлургической отрасли.

Ключевые слова: металлургическая отрасль, предприятие, ВВП, рынок, основные фонды.

Vasyutin I. Problems of competitiveness of Ukrainian metallurgical industry in a market economy

The article is devoted to the description of the characteristics and principles of the competitiveness of metallurgical industry in Ukraine. The peculiarities of Ukrainian enterprises competitiveness have been researched. Disclosed the problem how to improve the competitiveness of the steel industry.

Key words: iron and steel industry, enterprise, GDP, market, capital assets.